

بررسی نقش و جایگاه کانون‌های تفکر در حوزه‌ی سیاست‌گذاری در چند کشور جهان و ایران

سعید سهراب‌پور (استاد)

محمود یعقوبی* (استاد)

محمد مهدی غفاری (مربی)

محمود شاکری (استاد)

محمدرضا اسلامی (استاد)

ابراهیم شیروانی (استاد)

فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران

مریم پاکپور (دانشجوی دکتری)

دانشگاه تحصیلات تکمیلی علوم پایه زنجان

مهندسی صنایع و مدیریت شریف
دوری ۱-۲۸۰، شماره ۱، ص. ۶۳-۷۳

sohrabpour@sharif.edu
yaghoub@shirazu.ac.ir
mmsolar@yahoo.com
shakeri@aut.ac.ir
eslami@aut.ac.ir
eshirani@cc.iut.ac.ir
maryam_pakpoor@yahoo.com

در این پژوهش به منظور بررسی جایگاه کانون‌های تفکر در حوزه‌های مختلف تصمیم‌سازی در کشورهای مختلف جهان، تعداد ۲۰ کشور از مناطق مختلف جهان برگزیده شدند و نسبت به شناسایی اطلاعات، آمار، سازمان‌دهی، نوع فعالیت، وابستگی، اهداف و جایگاه ملی و بین‌المللی‌شان، کانون‌های تفکر هشت کشور عمده - شامل روسیه، کره جنوبی، آلمان، فرانسه، آمریکا، کانادا، انگلستان و ژاپن - مورد تجزیه و تحلیل بیشتر قرار گرفته‌اند. در ادامه کانون‌های تفکر موجود غیردولتی در ایران مورد مطالعه و ارزیابی قرار گرفته و براساس آن، الگویی برای توسعه‌ی کانون‌های تفکر در ایران به منظور رشد حوزه‌های تصمیم‌سازی پیشنهاد شده است. نتایج حاصل از این تحقیقات نشان می‌دهد که بخش مهمی از تصمیم‌سازی‌های و تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها به‌خصوص در کشورهای پیشرفته توسط کانون تفکر صورت می‌گیرد. بالاخره مطالعات نشان می‌دهد که کانون‌های تفکر در ایران علی‌رغم وجود نیروهای انسانی کارا و مؤثر که اصلی‌ترین رکن یک کانون تفکر را تشکیل می‌دهد، مراحل ابتدایی خود را می‌گذرانند و هنوز پایگاه مناسب و درخور را نیافته‌اند و لزوم تأمل و سرمایه‌گذاری بیشتر دولت مردان در این خصوص کاملاً محسوس است.

واژگان کلیدی: کانون‌های تفکر، اندیشگاه، سیاست‌گذاری، آینده‌سازی، نخبه‌گرایی، تولید فکر، هدف‌سازی.

مقدمه

افکار و دیدگاه‌های مختلف به توسعه‌ی افق‌های تصمیم‌گیری درخصوص افراد بشر و پدیده‌های بی‌شماری که در آن زندگی می‌کنند انجامیده است. توجه به این نکات مدیران و سیاست‌گذاران را در برابر مشکلات و معضلات ناشی از پدیده‌هایی چون جهانی‌شدن اقتصاد، رشد سریع فناوری و... به ارائه‌ی راهکار مناسب واداشته است. تاکنون تحقیقات مختلفی درخصوص روان‌شناسی تصمیم‌گیری در انسان و نیز تصمیم‌گیری در سازمان‌ها انجام شده و روش‌های مختلفی نیز برای راهنمایی تصمیم‌گیری درست در پیش گرفته شده است. در حال حاضر احتمالات نادرست و همچنین سیستم‌های پیچیده‌ی سازگار به‌عنوان مهم‌ترین موانع تصمیم‌گیری در آینده مطرح شده‌اند.^[۱] تحقیقات بسیاری درخصوص طرز فکرهای فردی در باره‌ی آینده‌ی

* نویسنده مسئول

تاریخ: دریافت ۱۳۸۸/۱۱/۱۹، اصلاحیه ۱۳۸۸/۱۲/۲۳، پذیرش ۱۳۸۸/۱۲/۱۸.

اشخاص و تصمیم‌هایی که با توجه به آینده گرفته می‌شود انجام شده است. در این تحقیقات - که براساس جنسیت و سن، و بدون توجه به نژاد، تحصیلات و میزان درآمد صورت گرفته - نشان داده شده که محیط خارجی تأثیر زیادی بر عکس‌العمل و تفکر افراد درخصوص دیدگاه‌شان نسبت به آینده دارد.^[۲] تحقیقات نشان داده که در حال حاضر ارتباطات جدیدی جدا از ارتباطات قبلی بین دانش و جامعه ایجاد شده که موجب مشارکت عمومی بالاتری در تصمیم‌گیری‌های مربوط به علم و دانش و آینده شده است. براساس این نظریه‌ها تصمیم اتخاذ شده توسط متخصصین باید مورد تأیید افراد معمولی جامعه قرار گیرد.^[۳] به‌عنوان مثال می‌توان از کشور هندوستان به‌عنوان یکی از تجربه‌های موفق درخصوص سیاست‌های غیر وابسته به مقامات مسئول نام برد که در آن استفاده از دانش و فناوری برای پیشرفت و توسعه‌ی ملی با همکاری سازمان‌های فکری یکی از سیاست‌های کلان کشور محسوب می‌شود.^[۴]

جدول ۱. طبقه‌بندی، توزیع و تعداد کانون‌های تفکر در مناطق مورد مطالعه.

کد منطقه	کد کشور	کشور	منطقه	تعداد کانون
۱	۱-۱	ژاپن	آسیای شرقی	۲۳
	۱-۲	کره جنوبی	آسیای شرقی	۷
	۱-۳	سنگاپور	آسیای شرقی	۴
	۱-۴	مالزی	آسیای شرقی	۴
۲	۲-۱	چین	آسیای مرکزی	۴
	۳-۱	روسیه	اروپای شرقی	۵
۳	۳-۲	لهستان	اروپای شرقی	۰
	۳-۳	مجارستان	اروپای شرقی	۰
	۳-۴	جمهوری چک	اروپای شرقی	۲
	۴-۱	ترکیه	خاورمیانه	۲
۴	۴-۲	ایران	خاورمیانه	۹
	۵-۱	انگلستان	اروپای شمالی	۲۳
۵	۵-۲	آلمان	اروپای شمالی	۱۵
	۵-۳	فرانسه	اروپای شمالی	۵
	۶-۱	ایالات متحده آمریکا	آمریکای شمالی	۱۰۳
۶	۶-۲	کانادا	آمریکای شمالی	۱۷
	۷-۱	برزیل	آمریکای شمالی	۲
۷	۷-۲	آرژانتین	آمریکای جنوبی	۲
	۸-۱	آفریقای جنوبی	آفریقا	۳
۸	۸-۲	مصر	آفریقا	۲

کانون‌های تفکر و روش‌های پژوهش در این کانون‌ها مشخص شده و عملکرد کانون‌های تفکر به‌طور کامل تدوین شده است.^[۱۴]

ساختار، شرح خدمات و وظایف، حوزه‌ی مأموریت و سیاست‌گذاری کانون‌های تفکر در کشورهای آلمان، آمریکا، انگلستان، روسیه، ژاپن، کره جنوبی، فرانسه، کانادا و حوزه‌ی خاورمیانه -- به کسب شناخت از مجموعه کانون‌های تفکر در بیست کشور جهان -- به‌طور مشروح بیان شده است.

به‌منظور ارزیابی و مقایسه‌ی وضعیت رشد و جایگاه کانون‌های تفکر در ایران، برای کانون‌های تفکر موجود در ایران در بخش بعدی یک مطالعه‌ی موردی ارائه شده است. همچنین با توجه به مطالعات یادشده و بررسی‌های فوق‌الذکر توسعه‌ی کانون‌های تفکر در ایران پیشنهاد شده است.

تاریخچه‌ی کانون‌های تفکر

درمورد تشکیل اولین کانون‌های تفکر اطلاع‌مدونی وجود ندارد، اما هسته‌های این گروه‌ها سال‌ها پیش از اعلام موجودیت رسمی و مشخص در برخی جوامع وجود

کانون‌های تفکر، اندیشگاه‌هایی هستند که برای فکرسازی در حوزه‌ی انسانی برای آینده محسوب می‌شوند.^[۷-۵] بسیاری از محققین، کانون‌های تفکر را محصول قرن بیستم، خصوصاً دوران جنگ سرد و پس از آن می‌دانند. در آن دوران گردانندگان امور به‌منظور پاسخ‌دادن به نیازهای جدید جهانی، درصدد یاری‌گرفتن از نخبگان فکری کشور خود در عرصه‌های مختلف برآمدند.^[۸] با افزایش دانش و فناوری، ایجاد و سازمان‌دهی کانون‌های تفکر در تمامی کشورها -- به‌خصوص کشورهای توسعه‌یافته -- برای بهره‌گیری از خرد اندیشمندان و خردمندان ضرورت روزافزون یافت.^[۹] امروزه شاهدیم که این کانون‌های اندیشه جایگاه ویژه‌ی در بسیاری از امور سیاست‌سازی، فرهنگ‌سازی، تصمیم‌سازی، هدف‌سازی و غیره در کشور خود، و حتی در جهان دارند.^[۱۰]

در ساده‌ترین تعریف، کانون تفکر عبارت است از مجموعه‌ی از دانشمندان و متفکران مجرب که حاصل تجربیات سالیان دراز زندگی خود را درخصوص مسائل کلان جامعه به دولت‌مردان ارائه می‌دهند. در فرهنگ امریکن هریتیج^۱، کانون تفکر^۲ چنین تعریف شده است: «گروه یا مؤسسه‌ی که برای انجام پروژه‌های مطالعاتی قوی و مسائل مختلف، به‌خصوص در حوزه‌ی فناوری و استراتژی سیاسی و اقتصادی، تأسیس شده است.» در منابع علمی تعاریف متنوعی برای کانون‌های تفکر ارائه شده که به‌اختصار به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

۱. کانون تفکر «مؤسسه، شرکت یا گروهی است که برای تحقیقات چندجانبه به وجود آمده، و می‌توان آن‌ها را اندیشگاه یا مؤسسات مولد اندیشه نیز نامید».

۲. تحقیقاتی که توسط گروهی محقق برای حل مشکل و ارائه طریق انجام می‌شود و عمدتاً مورد استفاده‌ی دولت قرار می‌گیرد در مؤسسه‌ی انجام می‌شود که به آن کانون تفکر یا اندیشگاه گفته می‌شود.

۳. امروزه معنای کانون‌های تفکر به‌عنوان مؤسسه‌ی تحقیقات سیاست‌دولتی^۳ متداول شده و شامل گروه زیادی از نهادها مانند دانشگاه‌ها، سازمان‌های غیردولتی و سازمان‌های دولتی می‌شود.^[۱۱]

۴. تعریف دیگری که از کانون‌های تفکر وجود دارد و اکثراً شامل کانون‌های تفکر در کشورهای آمریکا و انگلیس می‌شود این است که آن‌ها به‌عنوان سازمان‌های تحقیقاتی غیرانتفاعی مستقل از دانشگاه و دولت معرفی می‌شوند. این تعریف نیز محدودکننده است و تعداد زیادی از کانون‌های تفکر را که در سیاست‌های دولتی مؤثرند -- به‌خصوص در سایر فرهنگ‌ها -- شامل نمی‌شود.^[۱۲]

۵. با ارائه‌ی توصیفی دقیق از کانون‌های تفکر می‌توان گفت که کانون تفکر مؤسسه‌ی اندیشمند برای ارائه‌ی مشورت و تولید ایده‌های جدید درمورد مسائل کلان‌گوناگون نظیر مسائل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، نظامی است که معمولاً با مؤسسه‌های نظامی، دولتی، شرکت‌ها، آکادمی‌ها و سایر مؤسسه‌ها همکاری و تعامل دارد. معمولاً این واژه برای نامیدن مؤسسه‌هایی به‌کار می‌رود که از متفکران و نظریه‌پردازان رشته‌های مختلف برای ارائه‌ی تحلیل و توصیه‌های سیاسی حمایت می‌کنند.^[۱۳]

با توجه به اهمیت و نقش بنیادین کانون‌های تفکر در زمینه‌ی سیاست‌گذاری و تصمیم‌سازی،^[۹] در این پژوهش با استناد به اطلاعات مؤسسه‌ی ملی تحقیقات پیشرفته (NIRA)^۴ که مرکز ثبت کانون تفکر در جهان است، مطابق جدول ۱ کانون‌های تفکر در ۲۰ کشور از مناطق مختلف جهان، شامل آسیای شرقی، آسیای مرکزی، خاورمیانه، اروپای شرقی، اروپای شمالی، آمریکای شمالی، آمریکای جنوبی و آفریقا بررسی شده است.

در این پژوهش، پس از ارائه‌ی تاریخچه‌ی مختصر کانون‌های تفکر، طبقه‌بندی

روش‌های پژوهش و تحلیل در کانون‌های تفکر

در کانون‌های تفکر از روش‌های مختلفی برای ارائه‌ی تحلیل‌های سیاسی و کمک به سیاست‌گذاران استفاده می‌شود. تعدادی از این روش‌ها عبارت‌اند از:

۱. **ساماندهی مسئله**^{۱۱}: شامل روش‌های کشف مشکلات ناپیدا، شناسایی علت‌ها، انتخاب اهداف، ایجاد بینش‌های مخالف و کشف روش‌های جدید سیاسی.
۲. **آینده‌نگری**^{۱۲}: روش‌های ایجاد دانش سیاسی درباره‌ی وضعیت‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فناوری بعد از اجرایی کردن یک سیاست جایگزین. آینده‌نگری برای سازمان‌ها اکثراً در زمان تدوین سیاست‌ها انجام می‌شود. این روش با بررسی آینده‌ی مطلوب، محتمل و قابل قبول، و نیز با بررسی اثرات سیاست‌های موجود بر روی آینده، موانع محتمل آینده و دسترسی به اهداف را مشخص می‌کند و عملی بودن سیاست‌ها را نشان می‌دهد.
۳. **توصیه‌های راهبردی**^{۱۳}: ارائه‌ی دانش علوم سیاسی که به‌طور مستقیم توسط سیاست‌گذاران استفاده می‌شود و دارای طیف گسترده‌ی تکنیک‌های سود-هزینه^{۱۴} بوده و عمدتاً در آژانس‌های دولتی و نظامی استفاده می‌شود. این روش‌ها در تعیین زمان‌های خطر و شک و تردید بسیار مفیدند و با معرفی محدودیت‌ها، معیارهایی برای تصمیم‌گیری ارائه کرده و با مقایسه‌ی سود-هزینه مسئولیت به‌کار بردن سیاست‌ها را نشان می‌دهند.
۴. **پایش**^{۱۵}: روش‌های ایجاد دانش در رابطه با نتایج سیاست‌های حاضر که باعث هدایت سیاست‌مداران برای بهترین راه به‌کارگیری سیاست‌های حاضر و آینده می‌شود. بسیاری از سازمان‌های دولتی، غیردولتی و غیرانتفاعی نتایج سیاست‌های خود و اثرات اجتماعی و اقتصادی را پایش می‌کنند. جامعه‌شناسان و دانشمندان علوم سیاسی شاغل در دانشگاه‌ها پایه‌گذاران این شیوه بوده‌اند. این روش‌ها باعث کمک به تطابق بیشتر با قانون شده و ضمن تعیین آثار ناشناخته‌ی سیاست‌ها و برنامه‌ها به معرفی افرادی می‌پردازند که مانع اثرگذاری سیاست‌ها می‌شوند.
۵. **ارزیابی**^{۱۶}: روش‌های ایجاد اطلاعات درخصوص این که آیا سیاست‌ها به حد کافی اجرایی شده‌اند یا نه. این ارزیابی به سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا کیفیت تصمیم‌هایشان را افزایش دهند. روش‌های بررسی که بیشتر در آکادمی‌ها انجام می‌شود، اطلاعات کافی درباره‌ی میزان حل مشکلات ارائه می‌کنند. این روش‌ها باعث روشن‌سازی ارزش‌های یک سیاست و تطبیق یا فرمول‌بندی مجدد سیاست‌ها می‌شوند.^[۱۶]

تحلیل اجمالی از عملکرد کانون‌های تفکر در کشورهای

منتخب

در این پژوهش کانون‌های تفکر در کشورهای ایالات متحده‌ی آمریکا، آلمان، انگلستان، روسیه، ژاپن، فرانسه، کره جنوبی، کانادا و خاورمیانه از حیث چگونگی تشکیلات سازمانی، تأمین اعتبارات مالی و نوع فعالیت، اهداف و موضوعات کلیدی بررسی، و نتایج حاصله در نمودارهای ۱ الی ۴ ارائه شده است. در ادامه تحلیلی از جایگاه کانون‌های تفکر و اهم فعالیت‌ها و اقدامات آن‌ها ارائه شده، و هریک از کشورها به تفصیل مورد نقد و تحلیل قرار گرفته است.

در کشورهای اسکانندیناوی، کانون‌های تفکر به‌صورت گسترده توسط دولت‌ها ایجاد می‌شوند. چین و کره جنوبی نیز نمونه‌ی دو کشور آسیایی هستند که در آن‌ها

داشته است. تاریخ تشکیل اولین کانون تفکر، به‌معنای امروزی آن، به سال ۱۸۳۱ بازمی‌گردد. در این سال دوک ولینگتون^۵ در انگلستان «مؤسسه‌ی سلطنتی مطالعات نظامی^۶» را تأسیس کرد. همچنین در سال ۱۸۷۴ کانون تفکری به‌نام انجمن بریتانیایی فابین^۷ برای سرعت‌بخشیدن به تغییرات کُند اجتماعی در انگلستان تأسیس شد. پس از آن مؤسسات صاحب‌نام بسیاری در این کشور به وجود آمد؛ از جمله مؤسسه‌ی بروکینگز^۸ که به‌عنوان اولین کانون تفکر انگلستان در سال ۱۹۱۶ و بنیاد صلح بین‌المللی کارنگی^۹ در سال ۱۹۱۴ در آمریکا پایه‌گذاری شد.

تا دهه‌ی ۴۰ میلادی اکثر کانون‌های تفکر خود را در قالب و با نام مؤسسه معرفی می‌کردند. طی جنگ جهانی دوم واژه‌ی «کانون تفکر» (اتاق فکر) به‌معنای محیطی امن برای بررسی استراتژی‌های نظامی متداول شد. براین اساس نخستین بار در سال ۱۹۵۹، مؤسسه‌ی رند^{۱۰} از واژه‌ی کانون تفکر برای معرفی خود بهره گرفت که در حال حاضر نیز یکی از بزرگ‌ترین کانون‌های تفکر در دنیا است. کشور آمریکا را می‌توان محل رشد و نمو کانون‌های تفکر دانست.

در سایر مناطق، به‌خصوص اروپا، نیز شواهد دیگری از رشد تصاعدی کانون‌های تفکر دیده می‌شود. پیش‌بینی می‌شود که ظرف مدت ۸ تا ۱۰ سال آینده تعداد این مؤسسه‌ها دوبرابر شود. رشد انتشارات در این سازمان‌ها هم‌زمان با افزایش مجله‌های حرفه‌ی سیاسی، مقاله‌های علمی در حوزه‌ی تحلیل‌گری سیاسی است.^[۱۳-۱۵]

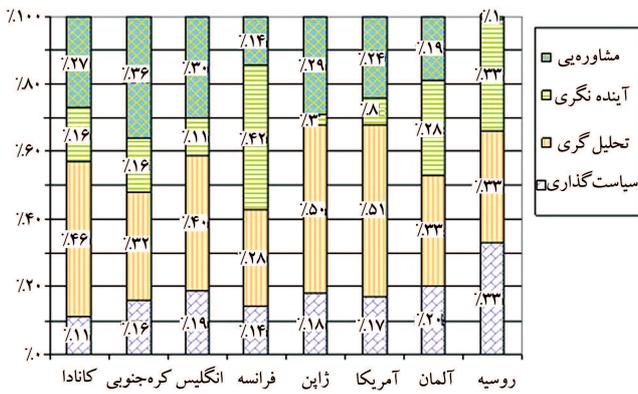
از زمان رشد کانون‌های تفکر در دهه‌ی ۷۰ میلادی، فعالیت آن‌ها در پاسخ به نیاز رو به افزایش سیاست‌گذاران دولتی و خصوصی، تخصصی‌تر شد و به تدریج تصمیمات سیاست‌گذاران تحت تأثیر فعالیت‌های تحقیقاتی کانون‌های تفکر قرار گرفت.^[۱۶]

در کشورهای معروف به بلوک شرق نیز از سال ۱۹۸۰ و به‌خصوص از سال ۱۹۹۰، ظهور این مؤسسات مشاهده می‌شود.

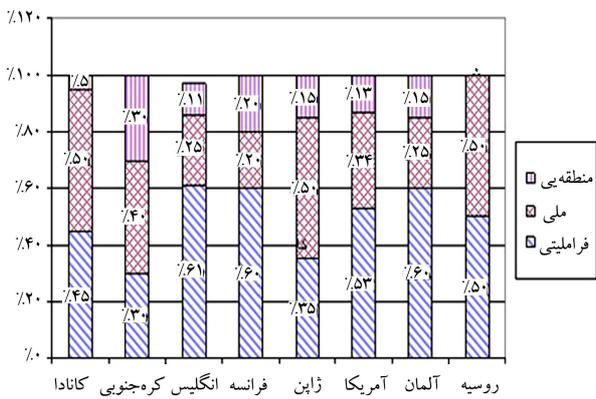
طبقه‌بندی کانون‌های تفکر

کانون‌های تفکر در چارچوب نظام‌های قانونی مختلفی فعالیت می‌کنند. در این بخش به ساختارشناسی کانون‌های تفکر می‌پردازیم.

۱. **کانون‌های آکادمیک (دانشگاه بدون دانشجو)**: کارکنان این مؤسسات از میان افراد با سابقه‌ی آکادمی‌ها و نظریه‌پردازان برجسته انتخاب می‌شوند و مؤسسان آن اغلب محققین سایر مؤسسه‌ها هستند. محل درآمد مؤسسه‌ها، شرکت‌ها و افراد حقیقی هستند و تولیدات آن‌ها شامل گزارش‌ها و مقاله‌هایی پژوهشی در زمینه‌های غیرحزبی هدف‌مند منطبق بر تقاضا یا نیازهای خاص اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و غیره است.
۲. **کانون‌های حمایتی**: اعضای این کانون‌ها از بین افرادی انتخاب می‌شود که به‌لحاظ سیاسی، فلسفی و ایدئولوژیک تخصص بالایی دارند. درآمد آن‌ها نیز از مؤسسه‌های خصوصی، شرکت‌ها و افراد حقیقی تأمین می‌شود. این کانون‌ها مولد راهکارهای فشرده با تأکید بر موضوعات مهم مربوط به زمان حال هستند.
۳. **کانون‌های حزبی**: اعضای این کانون‌ها از بین ساختارهای حزبی انتخاب می‌شوند و زیرمجموعه‌ی دولت با تولیدات متنوع محسوب می‌شوند.^[۱۳]
۴. **کانون‌های تفکر فعال در حوزه‌ی سیاست‌گذاری**: ارائه‌ی پیشنهادها و گزارش‌ها از سیاست‌های موجود و تحقیق بر روی طرح‌ها تا زمان تصمیم‌گیری.
۵. **کانون‌های تفکر فعال در حوزه‌ی آموزشی**: بررسی و اظهار نظر درباره‌ی سیاست‌های عمومی از طریق کنفرانس‌ها، کارگاه‌ها، کتاب‌ها، مقالات و ارتباط با رسانه‌ها.

نمودار ۳. نمایش درصد توزیع شیوهی فعالیت کانون‌های تفکر در کشورهای منتخب.

نمودار ۴. نمایش درصد توزیع محدوده‌ی فعالیت کانون‌های تفکر در کشورهای منتخب.

اصلی فعالیت‌هایش آینده‌نگری، تحلیل‌گری و مشاوره در زمینه‌ی اقتصاد و امور بین‌الملل است. نیمی از کانون‌های تفکر در کشور آلمان به صورت غیردولتی اداره می‌شوند و بودجه‌ی سالیانه‌شان از طریق هدایا، عقد قراردادهای، حق عضویت، انتشار مقالات و کتب، کنفرانس‌ها، آموزش و... تأمین می‌شود. اهداف کانون‌های تفکر در آلمان متفاوت است، اما مهم‌ترین آن‌ها عبارت است از:

۱. بررسی مسائل بین‌المللی؛

۲. کمک به ایجاد شبکه‌یی برای همکاری و تبادل اطلاعات در تمام اروپا؛

۳. مشاوره، سیاست‌گذاری، تحلیل‌گری و برنامه‌ریزی در زمینه‌های مختلف.

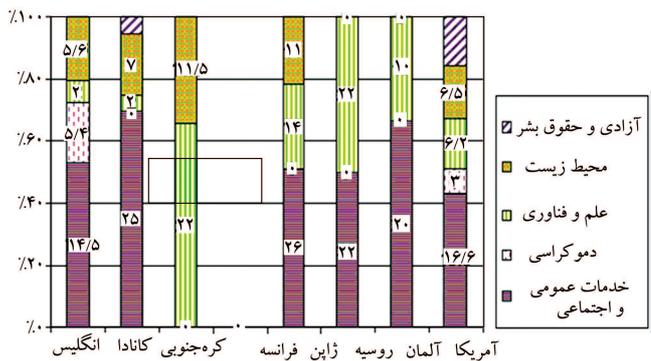
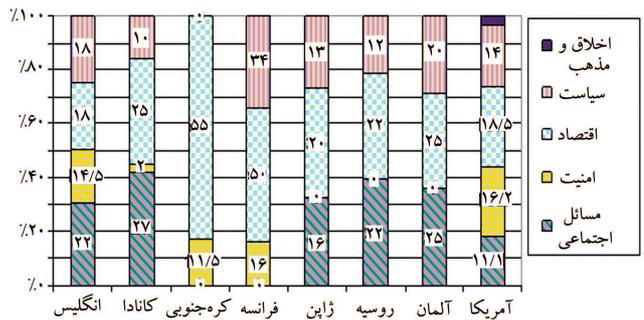
فعالیت‌های کانون‌های تفکر در آلمان گسترده است و در تمامی امور داخلی و بین‌المللی نقش فعالی دارند. عمده‌ی فعالیت‌های کانون‌های تفکر در آلمان عبارت است از:

-- فعالیت‌های سیاسی؛ شامل برگزاری کنفرانس‌ها و کارگاه‌ها، بحث‌های سازنده، سخنرانی‌های عمومی، تحلیل‌های سیاسی توسط محققین، انتشار مقالات، ارائه‌ی اطلاعات دقیق و منابع وسیع، تحقیق و پیگیری موضوعات در پیشرفت‌های سیاسی، بررسی و تحلیل پیشرفت‌ها و مشکلات سیاسی، کمک به نظریه‌های بنیادی فراگیر سیاسی، تحت تأثیر قراردادن سیاست‌گذاران ملی و اروپایی، کمک به تصمیم‌گیری‌های سیاسی و تسریع در فهم روابط بین‌المللی آلمان.

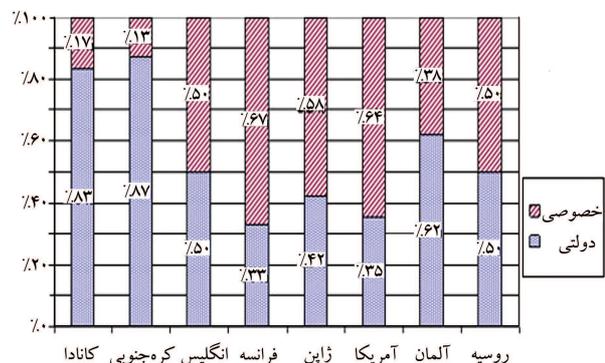
کانون‌های تفکر در حال قدرت‌گیری‌اند؛ این کانون‌ها با یاری دولت و با استفاده از درآمدهای مردمی به سرعت توسعه یافته و پیشرفت می‌کنند. در اروپای غربی -- به‌استثناء انگلستان -- بیشتر این مؤسسات از کمک‌های عمومی و مردمی بهره می‌گیرند و به همین دلیل حاصل کارشان بیشتر بر مطالعه‌ی سیاست‌های عمومی و مردمی متمرکز است.

الف) آلمان

کانون‌های تفکر در آلمان نقش به‌سزایی در تعیین سیاست‌های راهبردی این کشور ایفا می‌کنند. نخستین کانون تفکر آلمان، مؤسسه‌یی غیردولتی به نام «اقتصاد جهانی کایل»^{۱۷} بود که در سال ۱۹۱۴ تأسیس شد و با توجه به نمودارهای ۱ الی ۴ محور

نمودار ۱. نمایش درصد توزیع اهداف کانون‌های تفکر در کشورهای منتخب.

نمودار ۲. نمایش درصد توزیع و وابستگی سازمانی کانون‌های تفکر در کشورهای منتخب.

بالاخره، موج آخر در سه دهه‌ی گذشته ایجاد شده که شامل قانون‌های دارای تمرکز بر موضوعات گسترده و متنوع همچون بحث‌های سیاست‌سازی، تحقیق و مشاوره برای شکل‌دهی به تصمیم‌های سیاسی است.^[۲۰] تحقیق انجام‌شده بر روی ۲۰ کانون تفکر محافظه‌کار آمریکا نشان داده است که هزینه‌ی این ۲۰ مؤسسه در سال ۱۹۹۶، ۱۵۸/۱ میلیون دلار بوده که بودجه‌ی اکثر آن‌ها در طی ۴ سال ۲ برابر شده است. کانون‌های تفکر محافظه‌کار جدید و کوچک‌تر در سال‌های اخیر نقش برجسته‌تری در تصمیم‌گیری سیاست‌های آمریکا پیدا کرده‌اند. کانون‌های تفکر در آمریکا را از نقطه‌نظرهای مختلف می‌توان تقسیم‌بندی کرد:

- از دیدگاه سیاسی کانون‌های سیاست‌پژوه، مشاور، وکیل مدافع سیاسی؛
- از دیدگاه اقتصادی کانون‌های اقتصادپژوه، اقتصاددان، توسعه‌پژوه و مشاور مسائل اقتصادی و مالی؛
- از دیدگاه اجتماعی کانون‌های جامعه‌شناس، روان‌شناس، فرهنگ‌پژوه، جامعه‌پژوه؛
- از دیدگاه امنیتی و نظامی کانون‌های استراتژیست، برنامه‌ریز و مشاور امور دفاعی و اطلاعاتی؛
- از دیدگاه صنعت و فناوری کانون‌های پژوهش‌گر و مشاور مسائل صنعتی و تکنولوژیک و ارتباطات بین‌رشته‌ای؛
- از منظر آینده‌نگری کانون‌های سناریوپرداز، آینده‌پژوه، استراتژیست.

در این پژوهش با استناد به اطلاعات مؤسسه‌ی ملی پیشرفت تحقیقات (NIRA)^{۱۸}، ۱۰۵ کانون تفکر در آمریکا بررسی شد و از دیدگاه‌های مختلف نحوه‌ی کارکرد کانون‌های تفکر ارزیابی و تحلیل شد. برای این تحلیل‌ها کانون‌های تفکر در ابعاد مختلف دسته‌بندی و نتایج این تقسیم‌بندی‌های در یک مقاله چاپ شده است.^[۲۱] تقسیم‌بندی‌ها از دیدگاه‌های مختلف در نمودارهای ۱ الی ۴ آورده شده که اختلاف چشمگیری با کانون‌های تفکر سایر کشورها دارند.

ج) انگلستان

شاید بتوان نخستین نهاد مولد اندیشه به معنای جدید کلمه را گروه «رادیكال‌های فیلسوف مسلک» به‌شمار آورد که در اوایل قرن نوزدهم و به‌وسیله‌ی شاگردان جریمی بنتام، فیلسوف سرشناس و مصلح اجتماعی در انگلستان تأسیس شد. این افراد اندیشه‌های بنتام را در زمینه‌های مختلف، از جمله اصلاح نظام زندان‌ها، حقوق زنان، تأمین اجتماعی، به‌شیوه‌ی منظم اشاعه دادند و این آراء را به نیت تأثیرگذاری بر دولت‌مردان منتشر ساختند. از نیمه‌ی دوم قرن نوزدهم به بعد، که دوران رونق اقتصادی در انگلستان عصر ویکتوریا رو به افول‌گذارده و بیکاری گسترده رواج یافته بود، از اقبال عمومی به اندیشه‌های بنتام و شاگردان وی -- از جمله مالتوس و ریکاردو که مدافع نوعی تجارت آزاد و پیشرفت و بهبود وضع افراد از طریق توان‌مندسازی آنان و خودیاری بودند -- کاسته شد. در این ایام، گروهی از روشنفکران طبقه‌ی متوسط که گرایش‌های سوسیالیستی و لیبرالی داشتند، انجمنی با عنوان «انجمن فایان» تأسیس کردند که تأثیر فراوانی بر دیدگاه‌های حزب کارگر در انگلستان داشت و از طراحان اندیشه‌ی دولت رفاه به‌شمار می‌آمد.

اما به‌طور فراگیر تاریخ‌پیدایش کانون‌های تفکر در انگلستان بین سال‌های ۱۹۳۰ تا ۱۹۹۶ است. تشکیل ۲۳ کانون تفکر در فاصله‌ی زمانی حدود ۶۶ سال نشان می‌دهد که کانون‌های تفکر بسته به نیاز و با جمع‌بندی متفکران زمینه‌های خاص ایجاد شده است.

-- فعالیت‌های اقتصادی؛ شامل تجزیه و تحلیل وضع درآمدها، تحلیل و تحقیق درباره‌ی مشکلات اقتصاد جهانی، مشاوره برای سیاست‌گذاری اقتصادی، اصلاح بازار کار، آینده‌نگری و هدایت فعالیت‌های اقتصادی، تحلیل میان‌مدت و بلندمدت توسعه در حوزه‌های اقتصادی، شفاف‌سازی توسعه‌های اقتصادی، تهیه‌ی اطلاعات اقتصادی برای آکادمی‌ها و سیاست‌مداران، همکاری‌های اقتصادی منطقه‌ی در شرق، جنوب شرق و جنوب آسیا، فرصت‌ها و محدودیت‌های همکاری اقتصادی برای جمهوری فدرال آلمان با هرکدام از کشورها، بررسی مشکلات اقتصادی و ارائه‌ی راه حل آن‌ها، اصلاح ساختارهای اقتصادی و روابط تجاری و بازار کار.

-- فعالیت‌های اجتماعی؛ شامل تشویق همکاری‌های بین‌المللی در علم و مسائل انسانی، سلامت، ارتباط فرهنگ‌ها و بشردوستی، اتحاد و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تسریع نوع‌دوستی، ساخت پل ارتباطی برای درک متقابل بین تغییرات فرهنگ و موسیقی، تقویت شبکه‌ی اطلاعاتی در سطح منطقه‌ی و جهانی و ارائه‌ی نتایج حاصل از تحقیقات انجام‌شده.

-- فعالیت‌های آموزشی و علمی؛ شامل همکاری با دانشگاه‌ها و رسانه‌ها، مؤسسات آموزشی، فرهنگستان‌ها، انجمن‌های علمی، ایجاد کیفیت در آموزش و تحقیقات و مطالعات پیشرفته، ترکیب مطالعات نظری اقتصادی با فعالیت‌های گسترده‌ی سازمان‌های تحقیقاتی اقتصادی و قرار دادن آن در محیط‌های بین‌المللی، تحقیقات بین‌المللی، کمک به تحصیل و حمایت از پیشرفت و تحقیق محققین جوان، حمایت از پیشرفت علم با ایجاد رقابت، تشویق همکاری‌های بین‌المللی در علم و انسانیت.^[۱۷]

با توجه به وابستگی کانون‌ها (نمودار ۲) ملاحظه می‌شود که بیشتر کانون‌های تفکر در آلمان دولتی بوده و حوزه‌ی فعالیت اکثر آن‌ها فراملی است و از دیدگاهی جهانی برخوردارند.

چنان که در نمودار ۳ مشاهده می‌شود، اگرچه سیاست‌گذاری و آینده‌نگری در نوع فعالیت کانون‌های تفکر آلمان از سهم قابل ملاحظه‌ی برخوردار است، روش‌های تحلیل‌گری و مشاوره‌ی دارای وزن بیشتری است. همچنین سهم مطالعات تحقیقاتی در سه بخش خدمات عمومی و اجتماعی، اقتصاد، علم و فناوری مشخص است. ملاحظه می‌شود که فعالیت‌های تحقیقاتی در زمینه‌ی اقتصادی از مجموع دو بخش دیگر بیشتر است.

ب) آمریکا

در آمریکا ۲۵۰ مؤسسه‌ی تحقیقاتی وجود دارد و حدود ۲۰۰۰ مؤسسه از واژه‌ی کانون تفکر برای معرفی خود استفاده می‌کنند. در آغاز قرن ۲۱ حدود ۱۲۰۰ کانون تفکر در حوزه‌ی سیاست خارجی آمریکا فعالیت می‌کردند.^[۱۸] کانون‌های تفکر آمریکا معمولاً بودجه‌ی خود را از حامیان خصوصی و اعضای سازمان‌های غیردولتی دریافت می‌کنند. این حمایت هوشمندانه‌ی سازمان‌های خصوصی و افراد حقیقی، کانون‌های تفکر را قادر به گسترش منابع مالی، توسعه‌ی پایه‌های تحقیقاتی خود و جذب حمایت‌کننده‌های سطوح بالاتر کرده است.^[۱۹]

در آمریکا به سه موج ایجاد کانون‌های تفکر می‌توان اشاره کرد که اولین آن بعد از جنگ جهانی اول و در راستای کمک به ایجاد و حفظ اطلاع‌رسانی نهادهای داخلی دولت در مورد موضوعات و اتحاد جهانی و حفظ ارتباطات ضعیف بین‌المللی بین سال‌های ریاست آمریکا بر سازمان ملل و فرارسیدن جنگ جهانی دوم بوده است. موج دوم کانون‌های تفکر بعد از سال ۱۹۴۵ و اتمام جنگ جهانی دوم -- زمانی که آمریکا نقش ابرقدرت و مدافع لیبرالیسم را در جهان ایفا می‌کرد -- ایجاد شد و

نگاهی به اساس آنچه که در کشور انگلستان به صورت کانون‌های تفکر فعالیت می‌کند، نشان می‌دهد که بیشتر این مراکز را «مؤسسه» می‌نامند. کانون‌های تفکر در انگلستان با توجه به نمودارهای ۱ الی ۴ بررسی می‌شود.

• نحوه‌ی وابستگی

بدیهی است که وابستگی کانون‌های تفکر به سازمان خاص و به‌خصوص دولتی، آزادی عمل را از آن می‌گیرد. نمودار ۲ نشان می‌دهد که ۵۰ درصد کانون‌های تفکر در انگلستان خصوصی‌اند. تأمین هزینه‌های آن‌ها عمدتاً از فروش کتاب‌ها و نشریات کانون و حق عضویت اعضا کانون تأمین می‌شود. به این ترتیب کانون‌ها برای تأمین هزینه‌های خود باید علاوه بر نشریات نو و به‌روز، به تعداد کافی عضو داشته باشند.

• دسترسی به دستاوردهای کانون تفکر

بررسی کانون‌های تفکر در انگلستان نشان می‌دهد که جز در مورد تعدادی محدود از این کانون‌ها که وابستگی سیاسی یا نظامی با منبع خاصی دارند، دستاوردهای آن‌ها آزادانه منتشر می‌شود و نه تنها در اختیار افراد کشور و مؤسسات انگلیسی، بلکه در اختیار همه‌ی کشورها قرار می‌گیرد.

• حوزه‌ی فعالیت‌های کانون‌های تفکر

چنان که در نمودار ۴ نشان داده شده، حوزه‌ی فعالیت‌های کانون‌های تفکر در انگلستان عمدتاً مشابه آلمان فراملی و پس از آن ملی و منطقه‌یی است.

• میزان فعالیت‌ها

نحوه‌ی فعالیت کانون‌های تفکر در انگلستان به خوبی در نمودار ۱ نشان داده شده است. این کانون‌ها عمدتاً در سه زمینه‌ی اجتماعی، سیاسی و اقتصادی فعالیت می‌کنند. هرچند تعداد کتاب‌ها و مقالات منتشر شده توسط کانون‌ها متفاوت است -- که با توجه به نوع تخصص و فعالیت آن‌ها امری بدیهی است -- معرفی فعالیت چند کانون در این قسمت مفید به نظر می‌رسد:

-- مرکز مطالعات دفاعی، ۴۲۳ عنوان مقاله؛

-- مرکز تحقیقات سیاست‌های اقتصادی، از سال ۱۹۹۹ تا سال ۲۰۰۰، ۲۹۰ عنوان مقاله؛

-- مرکز اصلاحات اروپا، از سال ۱۹۹۶ تا سال ۲۰۰۶، ۳۷۳ عنوان مقاله؛

-- مرکز سیاست خارجی، از سال ۲۰۰۲ تا سال ۲۰۰۶، ۲۲۰ عنوان مقاله؛

(د) روسیه

سابقه‌ی تأسیس کانون‌های تفکر در کشور روسیه به دهه‌ی ۱۹۲۰ بازمی‌گردد. در شوروی سابق کانون‌های تفکر همانند کانون‌های آمریکایی رشد کرده بودند تا نقشی مهم در ایجاد سیاست‌های استراتژیک داشته باشند. در دوره‌ی ریاست جمهوری گورباچف و یلتسین کانون‌های تفکر اجتماعی و سازمان‌های سیاسی افزایش یافتند ولی با مشکلات اقتصادی زمان یلتسین و فشارهای سیاسی دوره‌ی پوتین، تعداد کانون‌های تفکر کاهش یافت و فقط آن‌هایی که به کرملین نزدیک تر بودند توانستند به حیات خود ادامه دهند.^[۱] تمرکز فعالیت‌های این کانون‌ها در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است. کانون‌های تفکر در این کشور در سیاست‌گذاری و آینده‌نگری به عنوان بازوهای اطلاعاتی دولت عمل می‌کنند. به‌طور خلاصه نمودارهای ۱ تا ۴ در خصوص کانون‌های تفکر در روسیه نشان می‌دهند که:

۱. اهداف اصلی چند کانون موجود عمدتاً اجتماعی و اقتصادی است.

۲. وابستگی کانون‌ها نیمه دولتی و نیمه خصوصی است.

۳. حوزه‌ی فعالیت این کانون‌ها نیمه ملی و نیمه فراملی است.

۴. نحوه‌ی فعالیت آن‌ها به‌طور یکسان و به‌صورت سیاست‌گذاری، تحلیل‌گری و آینده‌نگری است.

۵. مطالعات تحقیقاتی کانون‌ها بر خدمات عمومی و اجتماعی و اقتصادی تأکید دارد.

ها) ژاپن

نخستین کانون تفکر در کشور ژاپن در سال ۱۹۵۹ به ثبت رسیده، اما اوج دوره‌ی تأسیس کانون‌های تفکر در دهه‌ی ۷۰ میلادی بوده و تقریباً نیمه از کانون‌ها در این کشور متعلق به این دوره‌اند. رشد سریع کانون‌های تفکر در ژاپن نتیجه‌ی مطالعه‌ی دقیق کارکرد کانون‌های تفکر در آمریکا و آگاهی از ارزش آن‌ها در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری بوده است. اما در سال ۲۰۰۲ تعداد ۱۴۸ سازمان مستقل، ۷۴ سازمان غیردولتی، ۴۵ مؤسسه‌ی وابسته به دانشگاه، ۱۹ سازمان نیمه‌دولتی و ۲۰ سازمان دولتی در ژاپن وجود داشته است. در ژاپن حدود ۶۰ درصد از کانون‌های مطالعه‌شده غیردولتی و مابقی وابسته به دولت یا سازمان‌های دولتی‌اند. در بین ۷ کانون دولتی مطالعه‌شده، دو کانون به‌صورت مستقل فعالیت تحقیقاتی خود را انجام می‌دهند و کانون دولتی «مؤسسه‌ی موضوعات بین‌المللی ژاپن» که وابسته به وزارت امور خارجه‌ی ژاپن بوده به‌طور کامل مستقل شده است. هم کانون‌های دولتی و هم کانون‌های غیردولتی در تمام زمینه‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... فعال‌اند. کانون‌های غیردولتی علی‌رغم تأکید بر مستقل بودن، دارای همکاری‌های نزدیک با دولت مردان ژاپن به‌عنوان محقق و متخصص‌اند. عملکرد و ساختار کانون‌های تفکر در ژاپن در نمودارهای ۱ الی ۴ همچون دیگر کشورها نشان داده شده است.

با توجه به نمودار ۴، حدود ۵۰٪ کانون‌های تفکر در حوزه‌ی ملی و مابقی در حوزه‌ی فراملی و منطقه‌یی فعالیت می‌کنند. با وجود اهمیت فراوان منطقه‌ی آسیای شرقی برای کانون‌های تفکر در ژاپن، تنها ۱۵٪ آن‌ها از مطالعات منطقه‌یی برخوردارند. همچنین مشاهده شد که کانون‌های تفکر خصوصی بیشتر در زمینه‌ی فراملی، کانون‌های فعال در حوزه‌ی ملی بیشتر در موضوعات اقتصادی و اجتماعی و کانون‌های فعال در حوزه‌ی فراملی اکثراً در رابطه با موضوعات سیاسی فعالیت می‌کنند. در کل با توجه به نمودار ۱ مهم‌ترین موضوعات مورد علاقه کانون‌های تفکر ژاپن، مسائل اقتصادی و سپس مسائل اجتماعی، سیاسی، انرژی، فناوری و محیط زیست است. در زمینه‌ی درآمد و اعتبارات این کانون‌ها تقریباً بیش از نیمه از آن‌ها نیازهای مالی خود را از قراردادهای مشاوره‌دهی، مشکل‌یابی و ارائه‌ی راه حل به دست آورده و عده‌یی نیز از حمایت کمپانی‌ها، دولت‌های محلی و سازمان‌های دولتی بهره‌مندند. تقریباً هیچ‌کدام از این مؤسسات به روش‌های رایج در ایالات متحده برای تأمین بودجه‌های خود، مانند حق عضویت، فروش نشریات و هدایا وابسته نیستند و حتی بعضی از این کانون‌ها مانند مؤسسه‌ی تحقیقات نومورا^{۱۹} و مؤسسه‌ی تحقیقاتی NIA صرفاً به ارائه‌ی سرویس مربوط به موضوعات مورد علاقه‌ی مشتریان در حوزه‌ی تخصص خود می‌پردازند. بودجه‌ی سالانه‌ی هریک از کانون‌های ژاپن بین ۱٫۲ تا ۱۱۷۳ میلیون ین متغیر است.

تمامی کانون‌های تفکر ژاپن در حوزه‌ی تحلیل‌گری فعالیت می‌کنند. سایر حوزه‌های پرطرفدار شامل مشاوره‌دهی با ۱۰ کانون، سیاست‌گذاری با ۵ کانون، برنامه‌ریزی با ۳ کانون هستند. تنها کانون ارائه‌دهنده‌ی مدرک آموزشی «مرکز بین‌المللی مطالعه‌ی

در سال ۱۹۰۱، با تصویب قوانینی درخصوص سازمان‌ها و کانون‌های غیرانتفاعی، زمینه برای تأسیس شمار بیشتری از کانون‌های تفکر فراهم شد. در مورد فرانسه توجه به این نکته حائز اهمیت است که نخستین کانون‌های تفکر به‌طور مستقیم با حمایت و تشویق دولت و قدرت سیاسی وقت پا به عرصه گذاشتند.

کانون‌های تفکر در کشور فرانسه نیز به‌نحو چشمگیری از اواسط دهه ۱۹۷۰ شکل گرفته‌اند که حوزه فعالیت، ساختار، وابستگی، نحوه فعالیت و اهداف آن‌ها در نمودارهای ۱ الی ۴ آمده است. کانون‌های تفکر در این کشور در بخش دولتی و غیردولتی فعال‌اند. تمرکز فعالیت کانون‌های تفکر در این کشور حول مباحث اقتصادی، امنیتی و روابط استراتژیک در ابعاد ملی و منطقه‌ای است. این کانون‌ها در آینده‌نگری، تحلیل و سیاست‌گذاری و مشاوره در بخش‌های دولتی و غیر دولتی عمل می‌کنند. بیشتر کانون‌ها فعالیت فراملیتی داشته و برخلاف کانون‌های تفکر انگلستان، آمریکا و ژاپن نوع فعالیت‌شان تحلیلی نیست بلکه مشاوره‌ی است. اما از نظر تحقیقات، نمودار مشابه سایر کشورها بر مطالعات اقتصادی در فرانسه تأکید بسیاری وجود دارد.

ز) کره جنوبی

بررسی‌ها نشان می‌دهد که کانون‌های تفکر در کره جنوبی از سال ۱۹۷۱ شکل گرفته‌اند. عمده‌ی کانون‌های تفکر در این کشور دولتی‌اند (نمودار ۳). با توجه به نمودارهای ۱، ۳ و ۴ اهم فعالیت کانون‌های تفکر در کره جنوبی بر پایه‌ی سه موضوع مهم اقتصاد، امنیت، و محیط زیست و مسائل انسانی در ابعاد ملی و بین‌المللی استوار است. همچون سایر کشورها، اهم مطالعات تحقیقاتی در کانون‌های تفکر در کشور کره جنوبی بر مسائل اقتصادی متمرکز است. از نظر نحوه‌ی ارائه‌ی خدمات ملاحظه می‌شود که نوع مطالعات، مانند فرانسه، اغلب به‌صورت مشاوره‌ی انجام می‌گیرد.

ح) کانادا

در کشور کانادا جمعاً ۱۷ کانون تفکر شناسایی شده که همگی فعال‌اند. تقسیم‌بندی اهداف و فعالیت‌ها و ساختار پژوهشی این کانون‌ها در نمودار ۱ الی ۴ ارائه شده است. با توجه به این نمودارها، ۸۲ درصد آن‌ها وابستگی دولتی داشته و فقط ۱۸ درصد خصوصی‌اند. تمامی کانون‌های تفکر در کانادا در زمینه‌ی موضوعات کلان و استراتژیک فعال‌اند و کم‌تر به مسائل تخصصی می‌پردازند. ۳۹ درصد فعالیت کانون‌ها در زمینه‌ی اجتماعی و توسعه‌ی پایدار است. مطالعات انجام‌شده توسط این کانون‌ها شامل ۴۳/۵ درصد خدمات عمومی-اجتماعی و اقتصادی، و ۴ درصد در هر یک از زمینه‌های علم و فناوری، آزادی و امنیتی است. ۵۰ درصد کانون‌های تفکر در کانادا به موضوعات ملی، ۴۵/۵ درصد به موضوعات فرا ملی و ۴/۵ درصد به مسائل منطقه‌ی به‌صورت تحلیلی معطوف شده است.

تعداد کارکنان در کانون‌های تفکر متفاوت‌اند ولی عموماً در حدود ۲۰ تا ۴۰ نفر در هر کانون فعالیت دارند و در برخی از این کانون‌ها، تعداد اعضا به ۳۰۰ عضو نیز می‌رسد. هسته‌های مرکزی این کانون‌های تفکر مدرک دکترا دارند.

ط) خاورمیانه

مانند مناطق دیگر جهان، خاورمیانه نیز به‌تازگی شاهد ایجاد سازمان‌هایی است که

پیشرفت آسیای شرقی^{۲۰}) است که دکترای سیاست‌های پیشرفت بین‌المللی ارائه می‌دهند. همچنین «مؤسسه‌ی اقتصادهای در حال توسعه^{۲۱})» اقدام به تشکیل کارگاه‌های آموزشی در رابطه با کشورهای در حال توسعه می‌کند. سایر کانون‌های تفکر ژاپنی فاقد برنامه‌های آموزشی‌اند، اما اکثرشان نتایج تحقیقات خود را به‌صورت نشریه، یا مقاله در کنفرانس‌ها و سمپوزیوم‌ها ارائه می‌دهند.

اعضا و گروه‌های تحقیقاتی کانون‌های ژاپن طیف وسیعی را تشکیل می‌دهند. هسته‌ی مرکزی این کانون‌ها از ۳ تا ۱۱ نفر متغیر است و اکثراً دارای مدرک دکترا (Ph.D) هستند. گروه‌های کاری این کانون‌ها متنوع است؛ بعضی از آن‌ها دارای گروه‌های کاری کوچک شامل اعضای ثابت تحقیقاتی هستند و سعی می‌کنند از محققین خارج از کانون نیز برای انجام تحقیقات بیشتر استفاده کنند (مؤسسه‌ی تحقیقات اقتصادی شمال شرق آسیا^{۲۲}) و بعضی از کانون‌ها تعداد زیادی کارمند دارند؛ به‌طور مثال مؤسسه‌ی تحقیقات Nomara دارای ۴۴۲۹ کارمند است. مؤسسات نوع دوم بیشتر در زمینه‌ی ارائه‌ی سرویس و مشاوره‌دهی فعالیت می‌کنند. بعضی کانون‌ها دارای محققین ثابت و با تجربه‌ی شاغل در وزارتخانه‌ها یا صنایع ژاپن بوده و تعدادی دارای گروه کوچک محققین در خانه^{۲۳} هستند.

بعضی از کانون‌ها برای انجام تحقیقات خود اقدام به تشکیل تیم‌های تحقیقاتی از آکادمی‌های علمی می‌کنند (مؤسسه تحقیق و نوآوری) و تعدادی از آن‌ها با دانشگاه‌های داخل و خارج از کشور در ارتباط‌اند. مؤسسه‌ی ژاپنی «سیاست‌ها و آموزش کارگران» از محققین خارجی دعوت می‌کند تا به ژاپن بیایند و فرصت هدایت تحقیقات در مورد مسائل و سیاست‌های مرتبط با کارگران را فراهم می‌کند، با این هدف که کیفیت تحقیقات مربوط به کار در ژاپن افزایش یابد. گروهی از کانون‌ها پروژه‌های تحقیقاتی مشترک با یکدیگر انجام می‌دهند. «مؤسسه‌ی کانسای برای سیستم‌های اطلاعاتی^{۲۴})» دارای ۲۴۹ نفر عضو حمایت‌کننده برای انجام تحقیقات است.

بیشترین سفارشات توسط دولت مرکزی، سازمان‌های دولتی و دولت‌های محلی که رابطه‌ی نزدیکی با بخش دولتی دارند، عرضه می‌شود. به‌عنوان مثال حمایت‌کننده‌های «مؤسسه‌ی آینده‌نگری فتاوری» همگی دولتی‌اند که این مؤسسه منبع مهمی از اطلاعات، سیاست‌گذاری و پیشنهادات برای دولت‌مردان ژاپنی به شمار می‌رود. با این وجود اکثر کانون‌ها خود را کاملاً مستقل معرفی کرده و از هرگونه علاقه و نفوذ دولتی می‌پرهیزند.

تعداد اندکی از کانون‌های ژاپنی (۵ کانون) به‌طور مستقیم با دانشگاه‌ها همکاری می‌کنند. هیچ‌کدام از این کانون‌ها وابسته یا درون دانشگاهی نیستند. بیشترین ارتباط با دانشگاه را «مرکز بین‌المللی توسعه‌ی ژاپن^{۲۵})» دارد که دارای آزمایشگاه Kashiwa است و سعی می‌کند به‌عنوان رابطی بین دانشگاه و صنعت فعالیت کند.

تفاوت کانون‌های تفکر ژاپن و آمریکا در این است که کانون‌های تفکر آمریکا برای تسریع تحقیقات مستقل سیاست‌های عمومی فعالیت می‌کنند، اما در ژاپن صنعت کانون تفکر وابسته به مأموریت‌های تحقیقاتی دولتی است. کانون‌های تفکر ژاپنی اخیراً وارد دوره‌ی تغییر و تحول شده‌اند که ناشی از جابه‌جایی کمپانی‌های حمایت‌کننده‌ی آن‌ها و اجرای قوانین اصلاحی است.^[۲۱]

و) فرانسه

سابقه‌ی تاریخی ظهور نخستین مؤسسه‌های مستقلی که به تحقیق در حوزه‌ی سیاست‌گذاری در فرانسه اشتغال داشته‌اند، به سال ۱۸۵۶ بازمی‌گردد. در این سال و در دوران دومین امپراتوری فرانسه، بنیاد «انجمن اقتصاد و علوم اجتماعی» ایجاد شد.

هدف آن‌ها پیگیری و تحلیل وقایع منطقه بوده است. آغاز آزادی سیاسی و پیشرفت فناوری در منطقه باعث ایجاد فرصت مناسب برای محققین خاورمیانه شده است. مثل تمام کشورهای در حال پیشرفت، تعداد کانون‌های تفکر در کشورهای عربی هنوز محدود است. با این حال تعداد قابل ملاحظه‌ی کانون تفکر مطرح و فعال در منطقه وجود دارد. در لبنان «مرکز مطالعات وحدت اعراب (۱۹۷۸)»^{۲۶} از این لحاظ که اکثر محققانش از زمان جنگ داخلی در خارج از کشور زندگی می‌کنند بی‌همتا است. اردن دارای تشکیلاتی فعال به نام «اجلاس عربی تفکر (۱۹۸۱)»^{۲۷} است که توسط پادشاه این کشور هدایت می‌شود و ماهنامه‌ی المتنادا^{۲۸} را به زبان عربی چاپ می‌کند که موضوعات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی دنیای اعراب را بررسی می‌کند. در منطقه‌ی رژیم اشغالگر قدس، فعالیت‌های کانون‌های تفکر وابسته به دانشگاه‌های این منطقه است و از ویژگی خاص‌شان ارتباط با کانون‌های تفکر دیگر به خصوص کانون‌های مستقر در آمریکا است. تعداد زیادی مؤسسه‌ی تحقیقاتی جدید در مصر به علت ثبات سیاسی و افزایش تعداد متفکران مصری به وجود آمده است. بزرگ‌ترین کانون تفکر مصر، مرکز مطالعات سیاسی و استراتژیک ال‌اھرام^{۲۹} است که در سال ۱۹۶۸، به صورت نیمه‌دولتی تشکیل شده است. مرکز فوق فعالیت خود را بر روی سیاست‌های بین‌المللی، وضعیت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی جامعه عرب به طور کل و جامعه‌ی مصر به طور اخص متمرکز کرده است. بررسی‌های انشائات این مرکز مطالعات نشان می‌دهد که:

۱. این مرکز علاقه به تحلیل‌های سازمان‌دهی شده دارد.
 ۲. بر روی موضوعات بین‌المللی تأکید می‌کند.
 ۳. از درگیری با موضوعات بحرانی داخلی خودداری می‌ورزد.
- این رویکرد ناشی از کنترل قوی دولتی و وابستگی غیرمستقیم مرکز مطالعات سیاسی و استراتژیک ال‌اھرام به دولت است. حمایت کامل یا جزئی دولت باعث تقویت بنیه فعالیت‌های تحقیقاتی آن‌ها شده و در عین حال موجب بروز محدودیت‌هایی در تحلیل‌های واقعی و غیر جذاب برای دولت می‌شود.^[۱۲]

نقش کلان کانون‌های تفکر در کشورهای منتخب و ایران

با بررسی ساختار کانون‌های تفکر در کشورهای منتخب ملاحظه می‌شود که بنیان‌گذاران و سیاست‌سازان اصلی در اغلب کانون‌های تفکر نظریه‌پردازان و محققین برجسته در زمینه‌ی مربوطه‌اند. این محققین در حوزه‌ی کاری خود تحلیل‌های عمده‌تأسیسی از مسائل و مشکلات اجتماعی، اقتصادی، سیاست داخلی، سیاست خارجی و موضوعات متنوع دیگر ارائه می‌دهند (نمودار ۱).

پژوهش‌ها و تصمیم‌سازی‌هایی که کانون‌های تفکر ارائه می‌دهند (نظیر برنامه‌ریزی)، اجرایی و عملیاتی نمی‌شوند. نتایج کار آن‌ها منجر به ساختن یا پیاده‌کردن یک فعالیت مانند آنچه مهندسان مشاور انجام می‌دهند نیست، بلکه فراتر از مثلاً یک روش تولید یا ساخت یک واحد صنعتی یا واحد عملی است.

مخازن فکر ضرورت ساخت یا عدم ساخت را مشخص می‌کنند. سیاست‌گذاری چگونگی تولید و توسعه و تأثیرگذاری سیاست انتخاب‌شده بر فرایند توسعه را برای آینده مشخص می‌کند؛ و راه‌های مختلف رفع مشکلات و موانع را برای سیاست‌مداران و برنامه‌ریزان و تصمیم‌گیران نشان می‌دهد.

با نگاهی به حوزه‌های مختلف کار و فعالیت‌های کانون‌های تفکر بررسی شده در کشورهای منتخب -- چه آن‌هایی که به صورت بنیادهای کوچک خصوصی به تحلیل و ارائه‌ی راه حل می‌پردازند و چه کانون‌هایی که توسط نهادهای دولتی

شکل گرفته‌اند و سیاست‌سازی می‌کنند -- ملاحظه می‌شود که کانون‌ها با روش‌های مختلف تحلیلی توصیه‌هایی قانون‌مند، سیاست‌هایی عالمانه، پیشنهاداتی خردمندانه و مطالعات نظری و آگاهانه در زمینه‌های مختلف به خصوص در حوزه سیاست داخلی و سیاست خارجی، اقتصاد، امنیت، صنعت و غیره تدوین و ارائه می‌کنند. این مطالعات نشان می‌دهند که در صورت مقبولیت خرد جمعی بر خرد فردی، بسیاری از سازمان‌ها و دولت‌ها از این تحلیل‌ها و تصمیم‌سازی‌های با استقبال بهره می‌گیرند؛ در غیر این صورت نباید این کانون‌ها در ۲ الی ۳ دهه‌ی گذشته رشد قابل ملاحظه‌ی در جهان داشته باشند.

ایران

کانون‌های تفکر در ایران سابقه‌ی قابل ملاحظه‌ی ندارند و این اندیشه‌گاه‌ها بعد از انقلاب اسلامی در ایران به تدریج شکل گرفته‌اند. براساس بحث‌های انجام‌شده ساختار کلی کانون‌های تفکر در ایران معرفی می‌شود. نتایج ارائه‌شده حاصل اقدامات زیر است:

۱. بزرگاری نشست‌های مسئولین گروه تفکر و اعضاء شاخه‌ی مهندسی مکانیک گروه علوم مهندسی؛
۲. تهیه‌ی پرسش‌نامه‌ی پیرامون کانون‌های تفکر در ایران و نظرسنجی از صاحب‌نظران کانون‌های تفکر و اعضاء گروه علوم مهندسی؛
۳. ارزیابی و تحلیل گفت‌وگوها در چند کارگروه.

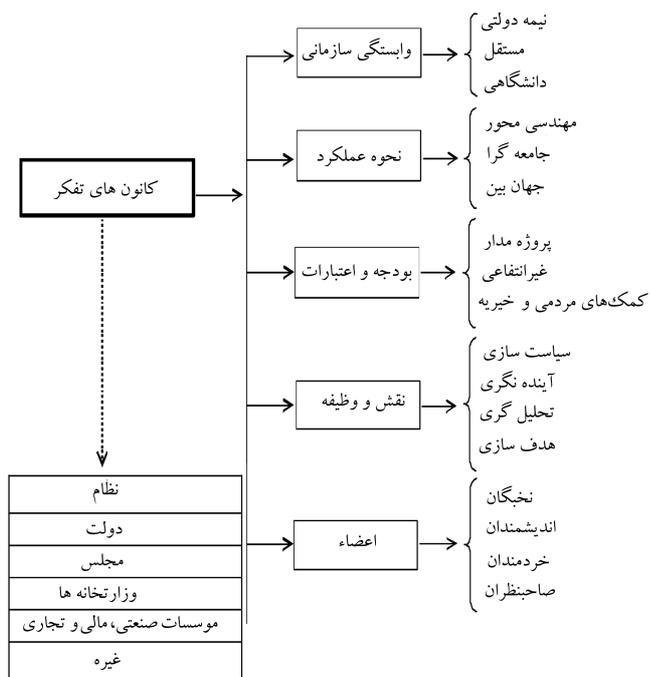
با توجه به پرسشی که از دفتر کانون‌های تفکر در حوزه‌ی معاونت پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به عمل آمد، کانون‌های فکری که از این دفتر مجوز گرفته‌اند عبارت‌اند از:

- گروه مطالعات اندیشه‌پردازان شریف
- گروه مطالعات خلاقیت و کارآفرینی
- گروه مطالعات مدیریت پروژه‌های عمرانی نوین
- گروه مطالعات سیاست‌پژوهی
- گروه مطالعات خلاقیت‌شناسی
- گروه مطالعات شهرستان شهرضا
- گروه مطالعات مرکز مطالعات فناوری
- گروه مطالعات مدیریت نیرو
- گروه پژوهشی توسعه‌ی صنعتی

به دنبال نظرسنجی و بحث‌هایی که در میزگرد «بررسی نقش و جایگاه کانون‌های تفکر در ایران» به عمل آمد ملاحظه شد:

الف) چنانچه جامعه نیازمند فکر باشد کانون‌های تفکر می‌توانند جایگاه مناسبی در کشور اخذ کنند.

ب) موقعیت فوق در صورتی میسر است که تصمیم‌گیری یک مدیر یا مقام مسئول در تمامی زمینه‌ها حذف، و تصمیم‌گیری در چارچوب یک فرایند علمی و گروهی جایگزین آن شود.

شکل ۱. موقعیت و ساختار کلی کانون‌های فکر در ایران.

در طرح ارائه شده در شکل ۱ برای ساختار کانون‌های فکر در ایران ملاحظه می‌شود که وابستگی سازمانی آن‌ها به سه بخش صورت می‌گیرد. در کشور ما سازمان‌های دولتی به‌نحوی خود دارای مراکز و واحدهای پژوهشی اند ولی از آنجا که خلاقیت و نوآوری و طرح دیدگاه‌های جدید اغلب بدون وابستگی حاصل می‌شود ضروری است کانون‌های مستقل در کشور توسعه یابند. با توجه به مراتب فوق‌الگوی شکل ۱ جهت رشد و استقرار کانون‌های فکر در ایران توصیه می‌شود.

۸. نتیجه‌گیری

در این نوشتار ضمن تبیین تعریف مناسب از کانون‌های فکر و نقش و جایگاه و محدوده فعالیت‌های آن‌ها، به‌منظور بررسی جایگاه کانون‌های فکر و اندیشه در کشورهای عمده‌یی از جهان تعداد ۲۰ کشور از مناطق مختلف برگزیده شدند و از میان آن‌ها اطلاعات، آمار، سازمان‌دهی، نوع فعالیت، وابستگی، اهداف و جایگاه ملی و بین‌المللی هشت کشور عمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. خلاصه آن عبارت است از:

الف) با توجه به گسترش علم، دانش و اطلاعات، پیچیدگی جوامع پیشرفته‌ی امروزی و دانش‌محوری در تصمیم‌سازی‌ها، سیاست‌گذاری‌های و برنامه‌ریزی‌ها در زمینه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، امنیتی، ملی، منطقه‌یی و فرامنطقه‌یی، نقش و جایگاه کانون‌های فکر در دهه‌های اخیر پررنگ‌تر و نمایان‌تر شده است. عمده‌ی تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان در کشورهای توسعه یافته مبنی بر کار علمی و بنیادی و خرد جمعی است و کانون‌های فکر نقش مهمی در این مورد ایفا می‌کنند.

ب) کانون‌های فکر به‌لحاظ جایگاه سازمانی، ساختار و اندازه و نیز به‌لحاظ حوزه‌ی فعالیت و عناوین موضوعی و هم از لحاظ نوع خدماتی که به کاربران خود

ج) در ارتباط با وابستگی کانون‌های تفکر به نهادهای اجرایی کشور، همه بر این باورند که فعالیت کانون‌های فکر -- به‌صورت خصوصی، دولتی یا نیمه‌دولتی -- باید مشروط به حفظ استقلال رأی فعالیت کنند. بدین‌معنا که کانون فکر باید نهادی مستقل باشد و توجیه‌گر عملکردهای دولت یا بخش خصوصی و نهادهای دیگر نباشند.

د) وابستگی کانون‌های تفکر به نهادهایی که بودجه و اختیاراتی دارند اگر با تأمین بودجه‌ی صحیح صورت گیرد و وسعت عمل و استقلال رأی آن‌ها حفظ شود، نتایج مناسبی به دست می‌دهد.

هـ) از آنجا که نباید مسائل تخصصی را با تخصص‌گرایی دانشگاهی اشتباه کرد، رویکرد کانون‌های تفکر به مسائل باید به‌صورت موضوع‌گرایی باشد.

و) انجمن‌های علمی تخصصی چون غالباً براساس طبقه‌بندی‌های رشته‌یی وزارت علوم به وجود آمده‌اند، در حل مسائل کلان کشور ناتوان‌اند. بنابراین کانون‌های تفکر باید همه‌جانبه‌نگر باشند و از مقولاتی نظیر توسعه‌ی آموزش عالی، توسعه‌ی صنعت، آینده‌نگری، فرهنگ علمی و فرهنگ، پژوهش و... برای انجام هدف‌های خود استفاده کنند.

ز) دانشگاه‌ها می‌توانند با کانون‌های فکر مشارکت خوبی داشته باشند اما به‌طور کلی وابستگی به دانشگاه توصیه نمی‌شود.

ح) دانشگاه‌ها با توجه به شرایط کنونی قادر به انجام این وظیفه نیستند. از طرف دیگر دانشگاه‌ها به بخشی‌نگری و تأمین منابع درآمد بیشتر اندیشه می‌کنند تا ایران‌نگری و جهان‌نگری، در حالی که باید به‌صورت موضوعی به حل مسائل پرداخت.

ط) در مجموع تأسیس کانون‌های فکر با حمایت نهادهایی مانند فرهنگستان‌ها بسیار مناسب به نظر می‌رسد. اما باید دقت داشت که فعالیت آن‌ها مشابه انجمن‌های علمی نشود.

ی) کانون‌های فکر در عین این که می‌توانند از منابع مختلف بهره‌مند شوند، باید دارای عملکردی خلاقانه و اندیشه‌محور باشند. در این صورت، به‌منظور هماوایی رسانه‌یی لازم است دارای نشریاتی مستقل، تحقیق‌گرا و خبری باشند.

ک) کانون‌های فکر باید با برگزاری کارگاه‌هایی در ارتباط با موضوع‌های روز، توسعه‌ی کمی و کیفی اعضای خود را به‌منظور ارتقاء فعالیت‌ها و مطالعات در دستور کار خود قرار دهند.

ل) کانون‌های فکر می‌توانند در ارائه‌ی راه حل برای مشکلات بسیار مؤثر و مفید باشند و برای اجرای این مهم لازم است بتوانند آزادانه نتایج تحقیقات و مطالعات خود را در اختیار جامعه، سیاست‌مداران و تصمیم‌گیران قرار دهند تا به‌شایستگی مورد بررسی و استفاده قرار گیرند.

م) اصولاً کانون‌های فکر باید مهندسی‌محور (علم و عمل‌گرا)، غیرانتفاعی، جامعه‌گرا، جهان‌بین و آینده‌نگر باشند. احساس نیاز به فکر و اندیشه در جامعه است که موجب ایجاد کانون‌های فکر می‌شود. فرایند فکر زمان‌بر است و قبل از هرچیز نیازمند برنامه‌ی کاری، بودجه، ثبات و آزادی عمل است.

ن) مشارکت دادن اندیشمندان و صاحب‌نظران بر کمیت و کیفیت کار کانون‌های فکر تأثیرگذار است و می‌تواند در ارائه‌ی راهکارها و کمک به سیاست‌گذاران در حل مسائل نقش به‌سزایی ایفا کند. چنانچه امکان اطلاع‌رسانی و نشر یافته‌های کانون‌های فکر به‌طور منطقی و آزاد در بستر جامعه فراهم شود، زمینه‌ی تعامل نظام‌های مدیریتی کشور با کانون‌های فکر را تقویت می‌کند.

د) خدماتی که کانون‌های فکر ارائه می‌دهند غالباً از نوع تحلیل‌گری (۴۰ درصد)، مشاوره‌یی (۲۲ درصد)، آینده‌نگری (۲۰ درصد) و سیاست‌گذاری (۱۸ درصد) است.

هـ) ۵۵ درصد کانون‌های فکر در کشورهای مورد مطالعه دولتی و ۴۵ درصد آن‌ها خصوصی‌اند.

و) ۵۰ درصد کانون‌های تفکر فعالیت‌های فراملیتی، ۳۷ درصد فعالیت‌های ملی، و ۱۳ درصد فعالیت‌های منطقه‌یی داشته‌اند.

ز) فعالیت‌های کانون‌های تفکر در ایران هنوز نهادینه نشده و لازم است دولت مردان توجه بیشتری به این نوع فعالیت‌ها داشته باشند. در این مقاله الگویی مشابه شکل ۱ برای رشد و توسعه کانون‌های تفکر در ایران پیشنهاد شد.

ح) کانون‌های فکروزیفیه‌ی اصلی نظریه‌پردازی دارند و تصمیمات مختلفی را ساخته و با تحلیل به مسئولین، سیاست‌مداران، دولت‌مردان جهت انتخاب ارائه می‌دهند. براساس انتخاب از تصمیم اجرایی و پیاده‌سازی انجام می‌شود.

می‌دهند از تنوع زیادی برخوردار بوده و نمی‌توان همه‌ی آن‌ها را در یک چارچوب خاص با مأموریتی مشخص و وابسته به سازمانی خاص و حتی کاربران مشخص محدود کرد. علی‌رغم چنین تنوعی در این نوع ساختارها، وجوه مشترکی بین کلیه‌ی این کانون‌ها دیده می‌شود که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: نگاه کلان به موضوعات و ارائه‌ی مشاوره برای موضوعات در سطح کلان، داشتن پرسنل مجرب متفکر و نظریه‌پرداز و عدم ورود به مسائل اجرایی.

ج) حوزه‌های فعالیت کانون‌های فکر در کشورهای مورد مطالعه نشان می‌دهد که فعالیت‌های مشترک موضوعی در این کشورها شامل مسائل اجتماعی (۳۰ درصد)، اقتصاد (۳۰ درصد)، سیاست (۱۵ درصد) و علم و فناوری (۱۰ درصد) است. موضوعات دیگر نظیر مسائل محیط زیست (۵ درصد)، امنیت (۸ درصد)، اخلاق و مذهب (کم‌تر از ۱ درصد)، آزادی و حقوق بشر (۱ درصد) و دموکراسی (۱ درصد) در برخی از این کشورها مورد توجه بوده است.

پانویس

1. American Heritage
2. think tanks
3. public policy research institute
4. national institute for research advancement
5. Duke of Wellington
6. the royal united service institute for defense
7. Fabian society of Britain
8. the Brookings institution
9. carnegie endowment for international peace
10. RAND
11. problem structuring
12. forecasting
13. strategic recommendation
14. cost-benefit
15. monitoring
16. evaluation
17. Kiel institute of world economics (IfW)
18. national institute for research advancement
19. Nomara
20. the international centre for the study of east Asian development (ICSEAD)
21. institute of developing economies
22. the economic research institute for northeast Asia (ERINA)
23. in house research
24. Kansai institute of information systems (KIIS)
25. international development center of Japan (IDCJ) ; Japan Center for international exchange (JCIE)
26. center for Arab Unity studies
27. the Arab thought forum
28. Al-Muntada
29. Al-Ahram center for political & strategic studies (ACPSS)

منابع (References)

1. Tonn, B.F. "The future of future decision making", *Future*, **35**, (6), pp. 673-688 (2003).
2. Tonn, B.E. and MacsGregor, D. "Individual approaches to future thinking and decision making", *Future*, **41**, (3), pp. 117-125 (2009).
3. Chopyak, J. and Lévesque, P. "Public participation in science and technology decision making: Trends for the future", *Technology in Society*, **24**, (1-2), pp. 155-166 (2002).
4. Sharma, D.C. "Technologies for the people: A future in making", *Futures*, **36**, (6-7), pp.737-744 (2004).
5. Gaberson, K.B. "Think tank", *AORN Journal*, **81**, (1), pp. 14 (January 2005).
6. Smelser, N.J. and Baltes, P.B. "Think tanks", *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Oxford, Elsevier Science, pp. 15668-15671 (2001).
7. Paya A., *A Quick View About Understanding and Future of Thought*, Proceedings of the First Workshop on Future Thinking, Tehran, Iran (2004) (in Persian).
8. Adyani, S.Y., *The Theory of Think Tanks*, the Logic and Root of Thought, Naghshe Jahan Pub., (2005) (in Persian).
9. Groah, L.K. "Think tank participants develop a preferred future for perioperative nursing", *AORN Journal*, **64**, (4), (October 1996).

10. Ricci, D.M., *The Transformation of American Politics*, Yale University Press, Review in *The Economist*, pp. 89-90, (June 1993).
11. www.en.wikipedia.org/wiki/think_tank
12. Azodanloo, M.R., *The 21th Century, the Century of the Rule of Thought*, Nima Pub., (2004) (in Persian).
13. Jacques, P.; Dunlap, R.E. and Freeman, M. "Conservative think tanks and environmental scepticism", *Environmental Politics*, **17**, (3), pp. 349-385 (June 2008).
14. *The Second Progress Report on the Analysis and Status of Think Tanks*, Academy of Science, (1998) (in Persian)
15. [www.sourcewatch.org/wiki.phtml?title=Think tanks](http://www.sourcewatch.org/wiki.phtml?title=Think_tanks)
16. www.cipe.org/publications/fs/ert/e21/dunE21.htm
17. www.cipe.org/publications/fs/ert/e21/priE21.htm
18. <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1102/ijpe/pj73haass.htm>
19. www.commonwealinstitute.org/ncrp.callahan.1.htm
20. <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1102/ijpe/pj73abelson.htm>
21. <http://usinfo.state.gov/journals/itps/1102/ijpe/pj73haass.htm>
22. www.nira.go.jp/publ/review/96spring/izumi/html